

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1942-XX

8. JULIJA

ŠT. 28

UZGOJA

Red in točnost

Kolikokrat tožijo matere, koliko dela imajo z otroci. Neprestano je treba za njimi pospravljati, prati in čistiti. Garajo in šivajo pozno v noč, vse preveč pa imajo rade svoje ljubljence, da bi nekaj svojega bremena odložile tudi na mlada ramena. A napol dorasli dečki in deklice se navadijo držali križem roke in brez materine pomoči ne morejo zašiti ne gumba, ne zakrpati v nogavicah še tako majhne luknjice.

Otroka naučim, da bo že zgodaj stal na svojih nogah, to je, da si bo sam pomagal, v kolikor je zmožen, in da bo sam odgovarjal za vse svoje stvari. Čim bolj in čim delj bo odvisen od zgolj materine in očetove pomoči, tem večji slabši bo v življenju. Preveliko usmiljenje otroku pozneje le škoduje.

Res je, da ima otrok, ko začne hoditi v šolo, precej posla z učenjem, zlasti v srednji in pozneje v višji šoli. Res je tudi, da mu moramo pustiti nekaj prostega časa za igro, da ima veselje s svojimi mladimi leti in se ne bo z bridkostjo spominjal svoje otroške dobe. Vendar pa preostaja še vedno nekaj časa za vsa tista drobna dela, ki jih razvajan otrok tako rad preloži na dobra materina ramena.

Predvsem se mora otrok naučiti reda in čistote na sebi in pri vseh rečeh. Za vsak opravek določen čas, za vsako reč določen kraj. Preden gre spat, naj si vsaj redno očisti zobe in osnaži čevlje. Če bo snažil čevlje sam, bo znal tudi bolj paziti na obuvanje in ne bo stopal v vsako lužo. Če nima pri postelji nočne omarice, mu tja postavimo stol. Pod stol naj dene osnažene čevlje, čež naslonilo vrhno obleko, na stol sam pa spodnje perilo in nogavice, tako da bo zjutraj takoj našel vse svoje stvari v redu in ne bo zamujal ne zajtrka, ne šole z nepotrebnim iskanjem. Prav tako naj ima stalne predale in police za vse svoje reči, igrače in druge drobnarije. To je potrebno zlasti, kadar je v družini več otrok, da ne nastanejo prepiri.

Vstajati mora tako zgodaj, da se bo ne samo umil, ampak bo tudi svojo posteljo lahko postlal, posebno tam, kjer nimajo služkinje. H kosilu mora točno prihajati, če ne,

mu za kazen odlegnimo najljubšo jed. Zlasti dečki se radi navadijo na netočnost in jim pozneje v bodočnosti ni mar, koliko bridkih ur pripravijo svojim ženam prav zaradi te netočnosti. Nemarno pohajkovanje jim le prerado zaide v kri.

Če obleko res zaradi lastne nemarnosti in nepazljivosti umaže in raztrga, naj jo za kazen sam opere in zašije, čeprav je defek. To bo bolj zaleгло kot še tako huda pridiga ali boleče kaznovanje s šibo. Za svoje nerodnosti naj nosi sam vse posledice tako, da si bo v drugič premislil, preden bo spet zapadel v stare napake.

Kjer so starejši in mlajši otroci, naj si pomagajo med seboj in naj bodo drug drugemu v pomoč pri pospravljanju in čiščenju ter umivanju.

Prav tako pa naj otroci pomagajo tudi materi pri njenem gospodinskem delu. Ne nalagajmo jim pretežkih opravkov, ampak take, za katere vemo, da so jih zmožni in imajo tudi čas vanje. Eden naj ves teden materi v kuhinjo prinaša drva, drugi naj pometa vsako jutro in briše prah, tretji naj bo v pomoč pri čiščenju kuhinjske posode itd. Da ne bodo imeli občutka, češ da je eden bolj preobložen ko drugi, naj se delo vsak teden menja. S tem bodo ne samo razbremenili matere, ampak dobili tudi smisel za pravo domačnost in medsebojno pomoč, smisel za skupne dolžnosti in skupno veselje. Prav tako pa jim bo tudi pozneje koristilo vse, kar so se naučili doma.

Duševni razvoj pri dojenčku

Novorojenček je kakor brez zavesti. Leži nepremično, ničesar ne vidi in še tako velikega hrupa ne sliši. Ko prvič odpre oči, se njegov pogled nikjer ne ustavlja. Obraz je brez vsakega izraza, kakor da je brez zavesti in brez volje. Samo z jokom dokazuje, da se zaveda. Z jokom opozarja okolico nase. Polagoma se njegova duša prebuja, pogled mu postane svetel in se usmerja v določeno smer. Vsi čuti sprejemajo vtise in jih oddajajo. Če dozna s čuti kaj neprijetnega, zajoka. Če mu je kaj všeč, se nasmeje. Smeh in jok sta prva znaka njegove zavesti. S po-

močjo teh se sporazumeva z okolico. Če mati pazljivo opazuje svoje dete, bo dognala, da vsako neprijetnost drugače izraža. Tudi smeh je ob raznih prilikah različen. V drugem mesecu začne opazovati posamezne predmete. Vse kar se bližji, vzbuja njegovo pozornost. Kmalu začne razlikovati tudi materin glas, če ga ljubkuje ali če ga kara. V petem ali šestem mesecu zna že jasno izražati svoje želje, grabi po tem, kar si želi in vrže od sebe to, česar ne mara. Predmete, ki mu jih daš, hoče odpreti, kakor da se hoče prepričati, kaj je v njih. Tudi spomin se že zbujajo. Takoj spozna stekleničko za mleko, če mu jo pokažeš. Tudi že razlikuje toplo od mrzlega. Okus pa se javlja zelo zgodaj. Ze prav prve dni dete ne mara kisle hrane ali slane; prija pa mu sladka.

V tretjem mesecu se že začne oglašati in ponavlja večkrat iste glasove. To pa še ni pravo govorjenje. Polagoma postanejo ti glasovi razločnejši in se razvijajo v prve besede, ki jih dete potem izgovarja, ne da bi hotelo z njimi kaj izraziti. Konec prvega leta pa začne polagoma s temi glasovi tudi že nekaj izražati in se tako sporazumeva s svojo okolico. V drugem letu pa začne govoriti. Vsi otroci pa ne začnejo govoriti ob istem času. Nekateri začno zelo pozno, čeprav so popolnoma zdravi.

Če se mati z detetom mnogo bavi, se bo kmalu razvilo. Če ga pa zanemarja, bo zaostalo. Zelo zanimivo je opazovati duševni razvoj deteta. Ta je silno vreden tudi za telesni razvoj; dete, ki duševno zaostaja, se tudi telesno ne razvija normalno.

Domači vrt

Vse rastline so se močno razrastle, zato moramo paziti, da ne nastane gošča v kateri se vse pretegne. Razredčimo korenjček v vrsti in sicer izpulimo najdebelejšega. Ker gre nered iz suhe zemlje, je prav, da gredo prej dobro zalijemo.

Zgodnji krompir lahko že previdno izkopavamo. Pri koreninah zemljo zelo pazljivo odgrebamo tako, da ne zadržavamo ob korenine, in da ne potrgamo malih gomoljčkov. Večje gomolje pobereemo iz zemlje, rastlino pa spet obsujemo. Najbolje je, če to delo opravimo ob vlažnem vremenu.

Ta mesec lahko še sejemo črna zimsko redkev, endivijo, špinac, kolerabico, nizek lilol za strošje, korenjček in mangold. Sadimo kodersti in glavičasti ohrovt v razdaljah po 30 cm. Oba dobro prezimita na prostem, če sta do zime dozorela. Najbolje je, če jih sadimo na globoko preštihano, dobro pognojeno in močno zalito gredo. Tudi po saditvi še vsako rastlino posebej dobro zalijemo, da se brž zaraste. Najbolje je presajati kar v grudo, ker rastlina presajanje tako najmanj čuti, vendar je to omogočemo le onemu, ki ima toplo gredo doma in si je sadike sam vzgojil. Pri kupljenih rastlinah se zemlja okrog korenin navadno bolj ali manj osuše.

Letno endivijo smo po večini že posadili. Kdor pa bolj ljubi glavata solata, tudi to lahko skozi celo leto še sadi. Za ta čas so zlasti primerne razne vrste ledenk in vezulj. Če hočemo, da bo solata čimprej naredila glave, ne štedimo z vodo.

Spargljeve bilke so pogrnale zelenje. Zdaj je čas, da nasad pognojimo ter pri tem nastipe izravnamo tako, da je gnoj plitvo z zemljo pokrit. Pri kopanju moramo seveda paziti na korenine in na bilke. Če nam primanjkuje naravnega hlevskega gnoja ali komposta, lahko gnojimo z mešanico umet-

nih gnojil ki se imenuje »nitrofoskalk«. Uporabljamo ga 10–20 gr na m².

Dišavnice je najbolje odrezati tik pred cvetjem, ker takrat listi vsebujejo največ zaželenih eteričnih olj. Če zamudimo z rezanjem pravi čas, poganjki olesene in nimajo več tako prijetnega vonja. Najboljši čas za rezanje dišavnic je popoldanski, ker so takrat najbolj suhe. Odrezane vejice zvezemo v šopke, katere obesimo na zračen prostor da se posuše. Nikakor jih ne smemo sušiti na soncu! Lahko jih ovijemo s papirjem, da jih zavarujemo proti prahu, ne smemo pa jih zapirati v pločevinaste škatlice, ker v njih oslabi prijetni vonj.

Znamenje, da je čebula zrela, so na koncih orumenela, poglobljena stebila. Kdor hoče zorenje čebule pospešiti s tem, da položi stebila ob tla, preden začne rumeneti, ravna sebi v škodo. Taka čebula vsled nezrelosti zelo rada gnije.

Tudi živi meji posvetimo nekoliko nege. Najbrž je že spet pognala precej dolge poganjke in izgleda kar nekako zmršena. Vzemimo škarje v roko ter jo na sveže sfriziramo. Čim večkrat jo obrezujemo, tem bolj gosto raste postane. Da ne zarezemo neke bolj globoko, kot drugod napravimo ob meji vrv, ter ob tej režimo.

Cvetlicam posvečamo pažnjo na ta način, da vsa ocvetela stebila sproti porežemo. Ocvetela trajnice, kot n. pr. perunike (iris), takoj po cvetju pomladimo ter jih razdelimo, če so pregesto rastle.

Od boleznih in škodljivcev na ta mesec najnadležnejša: palež na paradižniku ter rdeči hrošč na listih lilij. Palež, ki se imenuje tudi krompirjeva plesen zatiramo na ta način, da napadene rastlinske dele škropimo z 1% raztopino bakrene ali bardoške brozge. Razmnoževanje rdečega hročca pa preprečujemo najbolje da ga zmečkamo.

Boj »domačim živalicam«

Kakor so domače živali koristne, tako so »domače živalice« škodljive in nadležne. Katera gospodinja ne pozna vsaj nekaj vrst teh živalic, ki jih po domače imenujemo mrčes? Koliko neprilik in še več škode delajo v gospodinjstvu in drugje. Kako se mora gospodinja neprestano boriti proti tej nadlogi, ki prihaja nad njo v podobi ščurkov, moljev, bolh, stenice, muh in podobne golazni.

Ščurki so po naših podeželskih in mestnih kuhinjah precej vsakdanji gostje. Čez dan se skrivajo po raznih razpokah v zidu in štedilniku, ponoči pa grede na »lov«. Obležijo vse lonce in krožnike, kjer je le količjak užitnega. Če prideš ponoči v kuhinjo ali shrambo, ti prav gotovo mine tek, tudi če je večerja bila še tako borna. Kako naj se gospodinja bori proti temu nepridipravu? Glavni pogoj je snaga. Vsa živila naj bodo skrbno spravljena, vsi lonci pokriti. Potem pa mora gospodinja te neljube goste neprestano preganjati. Ne sme odnehati s preganjanjem, dokler je le še kak zastopnik tega rodu v hiši. Če spomladi mora preiskati vse špranje in kotičke ter uničiti mešičke, ki jih izleze samica in ki so polni jajčec. Za uničevanje odraslih živalic pa imamo razne kemične pripomočke. Lahko pa tudi tako sredstvo pripraviti sama. Zmešaj enako količino boraksa in v prah

Poskrbimo tudi za lončnice. Tiste lepe azalee, ki smo jih do zdaj imeli v senčnatem prostoru, kjer smo jim pridno gnojili in zalivali, postavimo na sonce, kar povzroči bujnejši razvoj in okrepitev rastline. Gnojiti zdaj ne smemo. Tudi zalivamo le toliko, da se zemlja v lončku ne izsuši. Sobne lipe in gumijeva drevesa, ki so se močno zarastla, obrežemo zdaj brez škode do poljubne velikosti. Do jeseni se ima rastlina še čas bogato razrasti.

Bogato cvetoče gloksinije postavimo v senco. Ne smemo pa rastline škrajšati, marveč ji samo zalijemo k koreninam. Škopljenje ji škoduje tako, da dobi pikaste in scefane liste in cvet.

Ciklame posadimo v mešanico gozdne ter kompostne zemlje in mulve. Ne sadimo pregloboko, ter pazimo, da bodo res korenine v zemlji in ne obratno. Zgornji del gomolja naj gleda še nekoliko iz zemlje. Da se ne izsuši, ga pokrijemo s mahom. Lončke postavimo v toplo gredo ali pa na sončen prostor v vrtu, ter jih stalno močno zalivamo. Ko so ciklame pognale odstranimo mak ter postavimo lončke v polsenca, da se listi in cveti tam lepo razvijejo.

stolčnega sladkorja ter potresi na mesto, kamor prihajajo ščurki. Če to storiš zvečer, najdeš zjutraj polno omamljene golazni, ki jo pomeči in vrzi v ogenj.

Molji. Teh malopridnežev se boji vsaka gospodinja, in popolnoma upravičeno. Koliko škode lahko povzročijo na volnenih oblačih in na krznu; pa tudi drugim predmetom iz živalske dlake in perja ne prizanašajo. Najhuje je to, da jim pridemo na sled šele potem, ko je škoda že narejena. Ko se je molj razvil v metuljčka ni več škodljiv; škodljiva je le njegova ličinka, ki se razvije iz jajčec, ki jih samice znese v velikem številu na volneno blago. Ličinke se hranijo z blagom, dokler se ne zabubijo. Včasih more ena sama taka ličinka narediti veliko škodo. Gospodinja mora biti zelo skrbna, če hoče, da se teh škodljivcev ubrani. Tudi proti moljem dobimo razna kemična sredstva. Najboljše je terpeninovno olje, s katerim naj gospodinja namaže skrinjo, kamor namerava spraviti obleko. Zelo važno je, da obleko in druge predmete večkrat iztepe in prezrači.

Stenice. Skoraj je ni žuželke, ki bi se je človek bolj bal, pa ne morda samo zato, ker je zaradi neprijetnega vonja gnušana, temveč zato, ker jo je težko pregnati, kjer se je naselila. Najdemo jo pogosto med razpokami v posteljah, za podboji vrat, za okvirji in sploh na pohištvo. Ker je tenka in ploščata, se lahko skriva v še tako ozko razpoko. Barve je rjave. Letati sicer ne more, a tem urneje teka. Edino zanesljivo sredstvo proti tej golazni, ki se je ugnezdila v stanovanje, je vztrajnost. Ker se stenice drže najraje v posteljah in žimnicah, posvečaj tem največjo pozornost in uničuj golazen s tem, da namažeš in poliješ špranje in razpoke s kako tekočino kakor terpeninovno olje, petrolej, bencin, jesihovalna kislina. Mazati ali polivati moraš večkrat. Če so stenice zašle v zofe, naslanjaje in podobno, je treba te dati razdreti in očistiti, sicer se te golazni sploh ni mogoče iznebiti. Zelo uspešno sredstvo je mešanica 400 gramov soli in 100 gramov galuna v 1 litru vode. Poleg vztrajnega čiščenja in snajenja, je treba tudi zamazati vse špranje v zidu, pri vratih ali v tleh s primernim kitom. Treba je tudi izpirati tla z lugom ali klorovo vodo. Mesta, kjer bi se mogle stenice skrivati, je treba večkrat vestno pregledati in golazen pokončavati.

Navedli smo le tri nadležne in škodljive »domače živalice«, čeprav bi jih lahko še več. Zanimljivo naj zadoščajo te. V glavnem je za odpravo vseh teh nezaželenih gostov najbolj uspešno sredstvo snaga in skrbnost. Pridna in snažna gospodinja bo tudi najbolj zanemarjeno stanovanje kmalu osnažila.

Naše postelje

Pernica in blazine

Najmehkejši posteljni vložek je pernica. Uporabljajo jo mesto žimnice v krajih, kjer imajo mnogo perutnine, rac in gosi, tako na primer v Slavoniji in Banatu, a tudi na Češkem. Na pernicah se silno prijetno spi, a težko vstane. Poleti so prevroče in so priljubljene gnezdo bolham, kjer premalo čistijo posteljnino in je ne nosijo na zrak.

Tudi pernice šivajo ponekod v treh delih kot žimnice, to pa najbolj zaradi tega, da jih o prilikah porabijo tudi za blazine. Za nas pride v poštev le gornja pernica, ki nam služi tudi mesto odeje. Najtoplejša je, če jo napolnimo z gosjim puhom. Svoj čas smo ga uvažali iz Češke. Ker je bil puh že pred vojno zelo drag, bomo polnili sedaj le s perjem domače perutnine. (Sicer pa pernica ni priporočljiva.)

Ker se perje rado izmika skozi posamezne niti tkiva, mora biti to tkivo prav posebno gosto tkano. Tako blago dobimo v trgovini pod imenom žinlec v širini 1.40 do 1.60 m. Ker naj gornja pernica sega vsaj do dveh tretjin postelje, je širina blaga 1.60 m ravno primerna za dolžino pernice. Vzamemo tedaj blaga 2.50 m. Ker gre nekaj v šiv in se pernica radi polnjenja skrajša, ostane končna širina približno 1.15 metra. Bolje, da je pernica širja od postelje in da visi čez rob, ker se med spanjem premikamo in se nam na eni strani lahko izmakne. Pri posteljanju jo pač spodvijemo, da dobimo pravo širino.

Blago sešijemo kot vrečo na narobni strani in pustimo na krajši stranici odprtino za polajenje.

Perje mora biti dobro očiščeno, preden z njim napolnimo pernico. V dobrih priznanih trgovinah prodajajo perje že kemično očiščeno. Če pa ga kupimo pri kmetičah ali ga sami nabiramo, moramo paziti, da je res čisto. Z umazanim perjem se lahko prenašajo najrazličnejše bolezni in če imamo s perjem polnjene tudi blazine, potem vsako noč neposredno vdihavamo bolezenske klice, kar je nevarno pa tudi neokusno.

Če perje sami nabiramo, moramo že ob nabiranju paziti na to, da ga sproti očistimo. Nekatere gospodinje živali poparijo, ko so jo zaklale in jo šele potem skubijo ter perje osuše na primernem kraju. S tem delom si pozneje prihranijo čas, da ni treba vsega perja naenkrat čistiti. Ko je suho, ga je treba primerno odbrati. Pri večjih peresih moramo odstraniti srednji del ali tulec. Čim bolj odstranimo vse trde delce, tem manj nam bo potem perje sililo skozi blago in tem mehkejša in lažja bo pernica. Ob posameznem nabiranju spravljamo perje v čisto, oprano vrečo, ki jo damo na suh pro-

stor, kjer ni prahu. Primeren prostor si najdemo pod streho.

V par letih se pernice zamažejo in je treba perje znova očistiti, ker se je nabral v njem prah, prepojen z znojem. Perje stremo iz pernice v veliko kad ali kopalno banjo in ga očistimo tako kot žimo. Polijemo ga najprej z vročo milnico. S tem uničimo bolezenske klice in umazanija se v milnici raztopi. Ko smo ga še parkrat oplaknili s čisto vodo, ga damo sušiti na podstrešje. Razgrnemo ga po čistih rjuhah ali po čistem papirju. Lahko ga tudi sušimo zunaj na soncu, a ga je radi vetra treba prekriti s kakšnim tančastim blagom od starih zaves, da nam ga veter ne raznese. Medtem smo oprali tudi pernico in jo spet napolnimo in zašijemo.

Blazine. Kdor ima rad visoko vzglavje mora imeti vsaj tri blazine. Zlasti je to število potrebno pri bolnikih, ki ne morejo venomer ležati vodoravno zlekneni.

Prva, spodnja blazina naj bo polnjena z isto vsebino, kot žimnice. Lahko je tudi prešita po načinu žimnice. Blago je isto, kot za žimnice ali slamnjače. Ker najmanj pride v dotik z glavo, jo tudi ni treba tako često čistiti, kot zgornje blazine. Njena velikost naj bo: širina postelje krat 45 cm. Tudi prevleke ji ni treba, ker preko nje pregrinjamo rjuho.

Zgornji dve blazini pa, če sta polnjeni s perjem, morata biti sešiti kakor pernica. Tudi isto blago moramo upotrebiti zanj. Nekateri imajo radi precej velike blazine. V novejšem času jih delajo nekako v meri 80 krat 80 cm. Drugi spet si mesto vrhnje, to je tretje blazine dajo napravili majhno blazinic v velikosti 30 krat 30 cm. Ta blazinic pride neposredno pod glavo spečega in največ trpi. Ker je majhna, se tudi lažje večkrat temeljito opere.

Ni pa rečeno, da mora biti gornja polnjena le s perjem. Prav tako je dobra, če je napolnjena s koruzno slamo. Po kmetih jo često napolnijo tudi s plevami, zlasti prosene so priljubljene, češ, da potegnejo bolezen iz glave. Slaba stran je le, da plev pred uporabo ne moremo tako očistiti kot perja in slame.

Gornji blazini in pernica morajo imeti prevleke, ki jih napravimo iz bele kotenine ali platna. Spretna gospodinja v te prevleke všijejo čipke ali pa vzezejo z belimi nitmi razne okrasne cvetlice in ornamente. Glavno je, da je prevleka vedno lepo oprana in da jo menjamo vsak teden pri blazinah in vsak mesec pri pernici.

Sveča boljše gori, če natreseš okrog stena malo soli. Da ne kaplja, jo še novo deni v močno raztopino soli. Sol jo prevleče in vosek se ne razteka.

Črno sukno in volneno blago se dobro pere in se ne uskoči, če ga pereš v slani vodi.